

Можливості аналізу розвитку підприємства на базі показника якості прибутку

У статті розглянуто питання вимірювання якості прибутку підприємства. Розроблено систему показників і критеріїв оцінки якості прибутку. Запропоновано методикку аналізу розвитку підприємства на базі оцінки якості прибутку підприємства.

Ключові слова: якість прибутку, аналіз розвитку підприємства, оцінка якості прибутку.

Постановка проблеми

Прибуток є ключовим чинником в розвитку мікро- і макросередовища. Роль і значимість прибутку в ринковій економіці величезна, її неможливо переоцінити. Прибуток пов'язаний прямо або опосередковано зі всіма сферами суспільного виробництва, суттєво впливає на рівень життя населення країни.

Прибуток – це головна мета діяльності будь-якої підприємницької структури. Вся історія функціонування підприємств – це боротьба за прибуток.

Прибуток є фундаментом економічного розвитку країни.

Прибуток формує економічний стан країни та її національний дохід, забезпечує зростання суспільних соціальних стандартів тощо.

Прибуток є ключовим відтворювальним фінансовим ресурсом.

Таким чином, роль і місце прибутку в діяльності підприємств і розвитку держави, нагальна і постійна потреба в ньому всіх учасників ринку, стійке прагнення підприємницьких структур до його збільшення роблять прибуток пріоритетною категорією ринкової моделі господарювання.

Саме тому питання, пов'язані з оцінкою і плануванням прибутку, сприяють зростанню конкурентоспроможності підприємства в умовах ринку і є вельми актуальними. При цьому слід акцентувати увагу на показниках оцінки якості прибутку підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питання, пов'язані з оцінкою якості прибутку підприємства на даний момент є недостатньо висвітленими в економічній літературі. Певні аспекти якості прибутку підприємства відображені в роботах [1; 2; 3; 4]. Однак відповідних пропозицій щодо її вимірювання практично немає, що пов'язано зі складністю і багатогранністю даної категорії. Нами у попередніх дослідженнях висвітлено методичні підходи до вимірювання якості прибутку підприємства.

Постановка завдання

Метою даного дослідження є удосконалення методу вимірювання показника якості прибутку підприємства та його взаємозв'язок з методикою оцінки розвитку підприємства з позиції якості його прибутку.

Зінченко Олена Антонівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічного аналізу і фінансів Криворізького технічного університету.

Виклад основного матеріалу дослідження

Якість розвитку підприємства є основою його діяльності. Економічним критерієм якісного розвитку підприємства є зростання його економічної ефективності. Саме на базі даного критерію (економічного критерію якісного розвитку підприємства) розглянемо метод вимірювання якості прибутку підприємства:

$$\Delta R_{t,(t-1)} = R_t - R_{(t-1)}, \quad (1)$$

де $\Delta R_{t,(t-1)}$ – приріст рентабельності підприємства у періоді t у порівнянні з періодом $(t-1)$; R_t – рентабельність підприємства в періоді t ; $R_{(t-1)}$ – рентабельність підприємства в періоді $(t-1)$.

Перетворимо формулу (1) і на її основі отримаємо показник вимірювання якості прибутку підприємства:

$$R_t - R_{(t-1)} = \frac{\Pi_t}{B_t} - \frac{\Pi_{(t-1)}}{B_{(t-1)}}, \quad (2)$$

де Π_t – прибуток підприємства в періоді t ; $\Pi_{(t-1)}$ – прибуток підприємства в періоді $(t-1)$; B_t – витрати підприємства в періоді t у вигляді застосованих ресурсів; $B_{(t-1)}$ – витрати підприємства в періоді $(t-1)$ у вигляді застосованих ресурсів.

Показник якості прибутку підприємства можна розрахувати за наступною формулою:

$$\text{Пяпн}_{t,(t-1)} = \Delta R_{t,(t-1)} \cdot B_t \quad (3)$$

де Пяпн_t – показник якості прибутку підприємства в періоді t .

У показнику якості прибутку підприємства, що представлений формулою (3), ключовою складовою є величина $\Delta R_{t,(t-1)}$, яка характеризує сукупний вплив всіх якісних змін в діяльності підприємства і тим самим визначає величину якості прибутку підприємства. Величина B_t в показнику $\text{Пяпн}_{t,(t-1)}$ показує ту базу витрат, на основі якої і сформовано умови отримання такої величини якості прибутку підприємства.

Показник якості прибутку підприємства (формула (3)) дозволяє визначити головний критерій розвитку підприємства з позиції якості його прибутку.

1. Критерій якості прибутку підприємства:

$$\Delta R_{t,(t-1)} \cdot B_t > 0. \quad (4)$$

2. Критерій оптимальності по якості прибутку підприємства:

$$\Delta R_{t,(t-1)i} \cdot B_{t,i} \rightarrow \max . \quad (5)$$

3. Критерій зростання якості прибутку підприємства:

$$\Delta R_{t,(t-1)} \cdot B_t > \Delta R_{(t-1),(t-2)} \cdot B_{(t-1)}, \quad (6)$$

де $\Delta R_{t,(t-1)i}$ - зростання рентабельності підприємства в періодах t і $(t-1)$ при i -му варіанті його розвитку; $B_{t,i}$ - витрати підприємства у вигляді застосованих ресурсів при i -му варіанті розвитку підприємства.

Критерій оптимальності розвитку підприємства за величиною якості прибутку (5) має певні уточнення щодо його розрахунку.

1. При рівності витрат за варіантами розвитку підприємства ($B_{t,1} = B_{t,2}$):

1.1. Варіант розвитку підприємства № 1 – $B_{t,1}$; $\Delta R_{t,(t-1)1}$;

1.2. Варіант розвитку підприємства №2 – $B_{t,2}$; $\Delta R_{t,(t-1)2}$

критерій (5) приймає вигляд:

$$\Delta R_{t,(t-1)i} \rightarrow \max . \quad (7)$$

2. Для умов, коли ж все-таки варіанти розвитку підприємства, що порівнюються між собою, відрізняються за величиною витрат, критерій оптимальності (формула (5)) буде визначатися наступним чином.

2.1. Витрати за конкуруючими варіантами приводяться до співставного вигляду.

2.2. Для цього визначається різниця між величинами витрат за конкуруючими варіантами розвитку підприємства:

$$\Delta B_{t1,t2} = B_{t,1} - B_{t,2}, \quad (8)$$

при $B_{t,1} > B_{t,2}$

2.3. Відсутня величина витрат ($\Delta B_{t1,t2}$) для варіанту № 2 є альтернативною можливістю для підприємства в межах загальних інвестицій (рівних для двох варіантів) отримати додатковий максимально можливий дохід (в результаті впровадження даної величини інвестицій ($\Delta B_{t1,t2}$) в інший об'єкт).

2.4. Тоді для варіанту №2 розвитку підприємства потрібно розрахувати середньозважений показник рентабельності підприємства:

$$R_{cp.zv.t2} = \frac{R_{t2} \cdot B_{t2} + R_{t2.al} \cdot \Delta B_{t1,t2}}{(B_{t2} + \Delta B_{t1,t2})} \cdot 100\%, \quad (9)$$

де $R_{cp.zv.t2}$ - середньозважена величина рентабельності підприємства для періоду t для варіанта розвитку підприємства №2;

$R_{t2.al}$ – показник рентабельності, визначений для альтернативних витрат в періоді t для варіанта розвитку підприємства №2;

$(B_{t2} + \Delta B_{t1,t2})$ – загальна величина витрат підприємства в періоді t для варіанта розвитку підприємства № 2.

2.5. Для варіанту №2 розвитку підприємства визначається величина зростання рентабельності підприємства:

$$\Delta R_{t,(t-1)2} = R_{cp.zv.t2} - R_{(t-1)2}, \quad (10)$$

де $\Delta R_{t,(t-1)2}$ – величина зростання рентабельності підприємства в періоді t для варіанту розвитку підприємства №2.

2.6. Розраховуються показники якості прибутку підприємства для варіантів розвитку підприємства, що порівнюються:

$$Пяпп_{t,(t-1)1} = \Delta R_{t,(t-1)1} \cdot B_{t1}, \quad (11)$$

$$Пяпп_{t,(t-1)2} = \Delta R_{t,(t-1)2} \cdot (B_{t2} + \Delta B_{t1,t2}). \quad (12)$$

2.7. Визначається оптимальний варіант розвитку підприємства за його критеріальним показником якості прибутку підприємства:

$$Пяпп (Пяпп_{t,(t-1)1}, Пяпп_{t,(t-1)2}) \rightarrow \max, \quad (13)$$

Дуже важливо оцінювати якість прибутку підприємства не тільки по всьому капіталу підприємства, але і по його власному капіталу:

$$\Delta R_{вк.t,(t-1)} = R_{вк.t} - R_{вк.(t-1)} \quad (14)$$

де $\Delta R_{вк.t,(t-1)}$ – приріст рентабельності власного капіталу підприємства;

$R_{вк.t}, R_{вк.(t-1)}$ – рентабельність власного капіталу відповідно для періодів t і $t-1$.

Тоді величина якості прибутку визначиться:

$$Пяпп_{вк.t,(t-1)} = \Delta R_{вк.t,(t-1)} \cdot BK_t, \quad (15)$$

де BK_t – середня величина власного капіталу підприємства для періоду t .

Показник (15) дозволяє оцінити якість розвитку підприємства через призму визначення якості формування і використання власного капіталу, а отже, і відобразити певні економічні інтереси власника (власників) підприємства.

У формулах (14) і (15), на відміну від попередніх формул, представлених у даній роботі, величина прибутку повинна бути представлена або чистим прибутком, або прибутком розвитку підприємства. Під терміном «прибуток розвитку підприємства» мається на увазі величина чистого прибутку за вирахуванням величини вартості власного капіталу.

На базі показника $Пяпп$ визначаються такі важливі показники, як питома вага якісних і традиційних чинників у формуванні прибутку підприємства.

$$PB_{\text{як.ч.н}} = (PI_{\text{як.ч.н}} / III_t) \cdot 100\%, \quad (16)$$

$$PB_{\text{тр.ч.н}} = (100 - PB_{\text{як.ч.н}}), \quad (17)$$

де $PB_{\text{як.ч.н}}$ – питома вага якісних (інноваційних) чинників у величині прибутку підприємства, %; $PI_{\text{як.ч.н}}$ – величина прибутку підприємства в періоді t ; $PB_{\text{тр.ч.н}}$ – питома вага традиційних (неінноваційних) чинників у величині прибутку підприємства, %.

Висновки і перспективи подальших розвідок

Таким чином, представлені методичні підходи дозволяють більш ґрунтовно визначати шляхи управління прибутком підприємства.

1. *Бланк И. А.* Управление прибылью / И. А. Бланк ; 2-е изд., расш. и доп. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2002. – 752 с.
2. *Хістева О. В.* Якість прибутку та його вплив на сталий розвиток торговельного підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.07.05 «Економіка» / О. В. Хістева. – Донецьк, 2006. – 26 с.
3. *Ионова А. Ф.* Финансовый анализ : учебник / А. Ф. Ионова, Н. Н. Селезнёва. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. – 624 с.
4. *Як виростити і продати консалтингову компанію.* Management Consulting News [Електронний ресурс] : За матеріалами «How to Grow and Sell a Consulting Firm» / Management Consulting News. – Режим доступу : <http://www.management.com.ua/consulting/cons044.html>.
5. *Турило А. М.* Економічна оцінка інновацізації залізорудного виробництва : монографія / Турило А. М., Зінченко О. А., Нусінов В. Я. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2006. – 200 с.
6. *Ипатов М. И.* Организация и планирование машиностроительного производства : учебник / Ипатов М. И., Потников В. И., Захарова М. К. ; под ред. Ипатова М. И. – М. : Высш. шк., 1988. – 367 с.
7. *Жуков В. Р.* Управление инновационно-инвестиционной деятельностью предприятия : учеб. пособие / В. Р. Жуков. – Донецк : Норд – Пресс, 2006. – 147 с.
8. *Завлин П. Н.* Оценка эффективности инноваций / П. Н. Завлин, А. В. Васильев. – СПб. : Бизнес-пресса. – 1998. – 216 с.
9. *Покропивний С. Ф.* Економіка підприємства : підручник / С. Ф. Покропивний, М. Г. Грещак, В. М. Колот, А. П. Наливайко ; за заг. ред. С. Ф. Покропивного. ; вид. 2-ге, перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2001. – 528 с.
10. *Мельник Л. Г.* Экономика предприятия : учеб. пособие / Л. Г. Мельник, С. Н. Ильяшенко, В. А. Касьяненко ; под общ. ред. Л. Г. Мельника. – Сумы : Университетская книга, 2003. – 638 с.

Отримано 15.03.2011 р.

Е.А. Зинченко

Возможности анализа развития предприятия на основе показателя качества прибыли

В статье рассмотрен вопрос измерения качества прибыли предприятия. Разработана система показателей и критериев оценки качества прибыли. Предложена методика анализа развития предприятия на базе оценки качества прибыли предприятия.

Ключевые слова: качество прибыли, анализ развития предприятия, оценка качества прибыли.

О.А. Zinchenko

Possibilities of analysis of development of enterprise arrived on the basis of index of quality

The question of measuring of quality of income of enterprise is considered in the article. The system of indexes and criteria of estimation of quality is developed arrived. The method of analysis of development of enterprise is offered on the base of estimation of quality of income of enterprise.

Keywords: quality arrived, analysis of development of enterprise, estimation of quality arrived.